

22. Протокол XVIII Засідання Головного виділу товариства “Просвіта” дня 11. V. 1922 : науковий збірник товариства “Просвіта” в Ужгороді. Річник V–VII (XIX–XXI) / за ред. П. Федаки. – Ужгород : Два кольори, 2003. – С. 175–177.
23. Протокол XXVII Засідання Головного виділу тов. “Просвіта” в Ужгороді дня 7 юнія 1923 : науковий збірник товариства “Просвіта” в Ужгороді. Річник V–VII (XIX–XXI) / за ред. П. Федаки. – Ужгород : Два кольори, 2003. – С. 269.
24. Протокол XXXV Засідання Головного виділу тов. “Просвіта” в Ужгороді дня 24. VII. 1923 : науковий збірник товариства “Просвіта” в Ужгороді. Річник V–VII (XIX–XXI) / за ред. П. Федаки. – Ужгород : Два кольори, 2003. – С. 286–287.
25. Свобода, 15 январа 1925 р. Рочник XXIV. Число 2.
26. Товариство “Просвіта” за р. 1930 // Народний ілюстрований календар т-ва “Просвіта” на рік 1931. – Ужгород : Друкарня Свобода, 1931. – Річник IX. – С. 81–87.
27. Шерегій Ю.-А. Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 року / Ю.-А. Шерегій. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто ; Пряшів ; Львів, 1993. – 412 с.

The association of “Prosvita” played an important role in the new history. The creation of the professional Ukrainian theatre in the region becomes the main direction in its activity. The author asserts that the theatre activity of the association was very successful and with the help of it the first professional Ukrainian theatre in Trans-Carpathia was created. Presenting the composition of Ukrainian and word dramaturges in Ukrainian language. The theatre favoured the development of national consciousness in Trans-Carpathia.

Key word: *association of “Prosvita”, Trans-Carpathia, theatre, actors, dramaturgy, national consciousness.*

УДК 94 (477):94(476) “1992 – 1995”
ББК 63.3 (4Укр)+63.3 (4 Біл)

О. К. Бориняк

СТАНОВЛЕННЯ ПОЛЬСЬКО-БІЛОРУСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ВЗАЄМИН (1992–1995 рр.)

У статті розглянуто проблему становлення польсько-білоруських політичних взаємин у 1992–1995 рр. Розкрито зміст основних двосторонніх договорів, підписаних між республіками у вказаний період. Проаналізовано проблемні аспекти співпраці, які безпосередньо впливали на розвиток міждержавної взаємодії.

Ключові слова: *польсько-білоруська міждержавна взаємодія, двосторонні угоди, закордонна політика, польська східна політика, офіційна зустріч.*

Геополітичне та геостратегічне становище Польщі в Центрально-Східній Європі й після розпаду СРСР залишалося складним. Окрім того, продовження трансформаційних процесів у середині країни перешкоджало активній діяльності Республіки Польща (РП) на міжнародній арені. Ситуація, у якій опинилася РП на початку 1992 р., вимагала від міністерства закордонних справ (МЗС) РП застосування так званої “обхідної” тактики. У зв’язку із цим особливої ваги набувала активізація східного вектора закордонної політики Польщі. Власне, від того, як РП вдасться налагодити двосторонні відносини зі своїми східними сусідами, залежало її майбутнє в європейській спільноті. Відтак питання становлення традиційно складних і непрогнозованих політичних взаємин із Білорусією мало для РП стратегічний характер.

Нещодавні парламентські вибори 28 вересня 2008 р. у РБ, які спричинилися до перегляду політики Європейського Союзу щодо Білорусії, надають темі дослідження особливої актуальності. У даному контексті дослідницьку цікавість становить вивчення й узагальнення проблеми становлення польсько-білоруських політичних взаємин у 1992–1995 рр, оскільки саме в цей період було закладено документально-правову базу польсько-білоруських відносин.

Метою дослідження є висвітлення процесу встановлення польсько-білоруської політичної взаємодії, а також аналіз цілого ряду факторів, що впливали на двостороннє співробітництво.

Зацікавленість темою становлення польсько-білоруських політичних відносин знайшла своє відображення в працях здебільшого польських і білоруських науковців. Однак на сьогоднішній день ще немає комплексного монографічного дослідження, що свідчить про недостатнє вивчення проблеми. Проте з-поміж ряду робіт на особливу увагу заслуговують праці та статті польських дослідників К.Малака [22], П.Фоліговського [12], Х.Глоговської [14], А.Ходубського [13] та М.Столярчука [26]. Натомість у білоруській історіографії дана тема частково розглянута в статтях В.Карабалеви́ча [19], А.Ванина [2] і Б.Хмялінського [4]. Слід відзначити, що проблема дослідження стала об'єктом наукових пошуків і західних науковців. До найбільш помітних постатей можна віднести провідного аналітика Держдепартаменту США С.Буранта [9], а також професора Єльського університету Т.Снайдера [35].

Польсько-білоруське політичне співробітництво в 1992–1995 рр., на наш погляд, умовно можна розділити на два періоди. Першому (1992–1993 рр.) була притаманна спроба розбудови підстав двосторонніх відносин. Іншою характеристичною рисою, на думку М.Столярчука, стала інтенсифікація міжурядових політичних контактів [36, с.255]. Другий етап окреслює взаємні стосунки між РП і Республікою Білорусь (РБ) від середини 1994 р. Тобто від часу, коли внутрішня та зовнішня політика Президента Олександра Лукашенка почала безпосередньо впливати на розвиток польсько-білоруських білатеральних відносин у політичній площині.

Установлення дипломатичних стосунків між РП і РБ відбулося 2 березня 1992 р. під час робочого візиту міністра закордонних справ Білорусії Петра Кравченка до Варшави [25, с.22]. У підсумку зустрічі з керівником зовнішньополітичного відомства РП Кшиштофом Скубішевським було підписано порозуміння про “Встановлення дипломатичних відносин” [31], а також “Консульську конвенцію” [3, с.463]. Відтак РБ стала третьою країною колишнього СРСР (після України й Литви), з якою Польща підписала вказані документи. Окрім того, під час розмови в МЗС РП сторонами було погоджено рішення про те, що відтепер польсько-білоруська співпраця повинна розвиватися відповідно до міжнародних договорів [12, с.88].

Черговою подією у двосторонніх відносинах стала, до певної міри, конфіденційна зустріч прем'єрів Яна Ольшевського та В'ячеслава Кебіча 14 березня 1992 р. у Біловезькій Пущі [25, с.23]. Прийняті під час зустрічі рішення мали відверто пропагандистський характер, оскільки головний акцент було зроблено на спробі послаблення політичної й економічної залежності РБ від Російської Федерації (РФ) і втягненні її у сферу геостратегічних інтересів РП. Так, офіційна Варшава погоджувалася: надати РБ свої морські порти в Гдині; збудувати разом із Білорусією спеціальну залізничну лінію від Білостока до Гдині; відкрити три нових прикордонних пропускних пункти; створити спільний польсько-білоруський комерційний банк з оборотним капіталом щонайменше 12 млн. доларів; забезпечити РБ необхідну кількість польського вугілля задля зміцнення енергетичної безпеки Білорусії [13, с.153]. Найважливішим підсумком зустрічі для РБ стала висунута польським прем'єром теза про надання своїх морських портів у Гдині. Зважаючи на те, що РБ не має виходу до моря, така співпраця з РП відкривала б для РБ нові можливості зовнішньоекономічної торгівлі.

Упродовж 23–24 квітня 1992 р. у РП перебувала урядова делегація РБ, очолювана прем'єром В.Кебічем. Мета візиту передбачала врегулювання господарських питань [26, с.22]. У складі білоруської делегації до РП також прибули міністри закордонних справ, внутрішнього та закордонного співробітництва. Ефектом зустрічі стало підписання таких домовленостей: порозуміння про принципи транскордонної співпраці [32], зокрема в умові про прикордонні пропускні пункти (передбачалося

будівництво прикордонних переходів у Бобровніках, Славатичах і Половцях) [42]. Окрім іншого, віце-міністри закордонних справ Іво Бичевський і Володимир Сенько парафували текст польсько-білоруського трактату про “Добре сусідство та приязню співпрацю”, який мав бути підписаний під час запланованого візиту Голови Верховної Ради РБ Станіслава Шушкевича до РП [14, с.177].

Суттєве значення для становлення польсько-білоруських відносин мало відкриття в травні 1992 р. посольства РП у Мінську. Першим послом було призначено професора білорусистики Варшавського університету Ельжбету Смулкову [29, с.145]. Іншим важливим кроком у поглибленні двосторонньої співпраці став організований 21 червня 1992 р. польсько-білоруський конгрес, що проходив у Варшаві. Його метою було заснування “Об’єднання Польща–Білорусія”. Першочерговим завданням організації ставилося налагодження співробітництва з поляками в Білорусії та білорусами в Польщі [13, с.153]. Важливо зазначити, що ініціатива скликання конгресу, ідея якого передбачала міждержавне зближення, радше спричинила непорозуміння. Так, на участь у конгресі не було запрошено представників білоруської національної меншини в РП. Більше того, їх навіть не поінформували про його скликання [27, с.30].

Чи не найважливішою подією в польсько-білоруських відносинах став офіційний візит С.Шушкевича до РП 23–25 червня 1992 р. Це була перша подорож керівника білоруської держави до Польщі. Засадничою метою зустрічі було підписання С.Шушкевичем і Л.Валенсою польсько-білоруського трактату про “Добре сусідство та приязню співпрацю” [38]. Окрім того, сторони погодилися, що передовсім слід відбудувати зовнішньоекономічне співробітництво, а також сприяти розвиткові контактів на міжособистісному рівні. Президент РП виразив сподівання, що у 2000 р. між РБ і РП кордони будуть повністю відкритими [39, с.1]. Саме ж підписання трактату, на думку Л.Валенси, завершило період налагодження нових відносин між двома суверенними й незалежними державами.

Натомість С.Шушкевич відзначав, що справжньою проблемою для РБ є охорона білоруської ідентичності перед русифікацією й полонізацією: Водночас звертав увагу на необхідність більшого розуміння в окремих контроверсійних питаннях. Мався на увазі статус польських священників, котрі працювали в багатьох парафіях РБ [12, с.91]. Головною претензією було те, що представники римо-католицького духовенства в країні (здебільшого польські громадяни) не володіли білоруською мовою. Такий стан справ викликав жваву дискусію в білоруському суспільстві. Особливо гостро дане питання коментувала Білоруська Організація Військовослужбовців (БОВ). Апелюючи до керівництва країни, її учасники висували вимогу вислання всіх польських ксьондзів за межі РБ [1, с.3].

Варто зауважити, що діяльність представників польського кліру не користувалася популярністю й у Ватикані. Так, ще на початку 1992 р. Папа Римський Іоан Павло II рекомендував католицьким священникам у РБ бути більш стриманими у своїх діях [35, с.300]. Відзначимо й те що, беручи участь у візиті, голова православної церкви Білорусії Філарет теж говорив про стурбованість, пов’язану з полонізаційною місією римо-католицьких ксьондзів у РБ. Доцільно відзначити, що такого роду дискусії не сприяли двосторонньому діалогу. Більше того, уникаючи загострення даного питання, аргументи польських дипломатів здебільшого зводилися до того, що політика костьолу не є компетенцією МЗС РП.

Важливим наслідком двосторонньої зустрічі стало відкриття посольства РБ у Варшаві. Послом РБ було призначено В.Сенька, який до цього часу був віце-міністром закордонних справ Білорусії [4, с.32]. Слід відзначити, що посольство РБ у Варшаві стало першим білоруським дипломатичним представництвом такого рівня у світі. Символічне значення мало й те, що воно було відкрите саме у Варшаві, а не в Москві. Обіймаючи посаду посла, В.Сенько так прокоментував позицію білоруської дипломатії

щодо РП: “Завдяки співпраці з Польщею розраховуємо на швидку інтеграцію з Західною Європою” [6, с.5], тим самим наголосивши на євроінтеграційних інтересах закордонної політики РБ. У зв’язку із цим варто звернути увагу на зроблений Т.Снайдером коментар. Роздумуючи над значенням підписаного в червні 1992 р. польсько-білоруського трактату, він прийшов до висновку, що в той момент, коли С.Шушкевич підписався під даним документом, він пов’язав відносини з РП з європейським майбутнім РБ [35, с.302]. Загалом польсько-білоруський трактат був істотним регулюючим елементом між двома державами. Він став, на наш погляд, відправним пунктом двосторонніх відносин у різних галузях суспільно-економічного співробітництва.

Окремо видається за доцільне констатувати, що стабілізації польської східної політики щодо РБ не сприяла часта зміна урядів у РП [14, с.179]. Також польсько-білоруській співпраці перешкоджало надмірне зацікавлення РП білорусько-російськими відносинами. До відверто критичної оцінки вказаних взаємин зі сторони РП дійшло після підписання 20 липня 1992 р. білорусько-російського міждержавного договору. Таким чином, надії та сподівання на польсько-білоруське зближення й нейтралізацію російських впливів у РБ зменшувалися. Виразним свідченням цієї тези став візит до Мінська прем’єра РП Ганни Сухоцької 18 листопада 1992 р. [20, с.1]. Попри офіційні запевнення прем’єрів РП і РБ про бажання розвивати добросусідські відносини реальні наслідки зустрічі були далекими від ідеалу. Неоптимістичні підсумки візиту були зумовлені, на думку П.Фоліговського, не лише помилками уряду РП, але й змінами в політичному та економічному становищі РБ [12, с.92].

Під час розмови Г.Сухоцької та В.Кебіча прем’єр РП відзначила, що польське суспільство з тривогою оцінює зміст 22 білорусько-російських договорів, підписаних упродовж літа 1992 р. Найбільше хвилювання громадськості Польщі викликав договір РБ про тісну міждержавну співпрацю з Росією. Однак, не зважаючи на ряд розбіжностей, прем’єрам усе ж вдалося підписати кілька важливих угод: про “Відміну подвійного оподаткування”, про “Науково-технічну співпрацю” та декларацію про “Наукову та освітню співпрацю” [22, с.94]. Проте й надалі не зрозумілим залишалося питання діяльності польського духовенства в РБ. На зустрічі з представниками польської національної меншини Г.Сухоцька лише зазначила, що не буде втручатися в дану справу. У той самий час підкреслила, що спрямування більшої кількості ксьондзів у РБ, чого домагалися представники польської меншини, залежить від порозуміння між урядом РБ і Ватиканом [10, с.82].

Одним із ключових аспектів польсько-білоруського співробітництва розглядалася взаємодія між військово-оборонними структурами РП і РБ. У даній співпраці, на наш погляд, є доцільним виділити дві фази. Перша розпочалася в грудні 1992 р. (15–16 грудня), коли польська сторона приймала у Варшаві офіційну делегацію РБ [12, с.93]. Друга мала місце у квітні 1993 р. (20–21 квітня), коли міністр оборони РП Януш Онушкевич перебував з офіційним візитом у Мінську. У підсумку зустрічей було підписано порозуміння про “Військові контакти”. Важливо зауважити, що вказаний документ не був умовою про військову співпрацю, а став лише декларацією добрих намірів (зокрема, у науково-дослідницькій і навчальній галузях) [8, с.134]. У ході візиту польський міністр також зустрівся з С.Шушкевичем і В.Кебічем. Власне, останній переконував Я.Онушкевича, що нещодавні рішення білоруського парламенту про приєднання до системи колективної безпеки Співдружності Незалежних Держав (СНД) зовсім не означають створення спільного військового союзу з РФ.

Важливою подією у взаємних стосунках став візит до Мінська Президента РП Л.Валенси 28–29 червня 1993 р. [8, с.134]. Під час зустрічі Л.Валенса провів розмови із С.Шушкевичем, В.Кебічем і П.Кравченком. У процесі перемовин сторони зосередилися на економічних питаннях. Також було звернуто увагу на проблеми польської та білоруської національних меншин. Зокрема, дискутувалася можливість повернення

Польщею православного монастирського комплексу в м. Супраслі [33, с.46]. Важливо підкреслити, що з цього питання не було прийнято жодного рішення. Указаний факт є цікавий ще й тим, що до 1993 р. РБ передала польському костюлу в РБ близько 200 сакральних пам'яток, натомість РП станом на липень 1993 р. не повернула у відповідь жодного православного об'єкта [30, с.140].

Цікавим елементом зустрічі було й те, що під час офіційних розмов польська сторона підняла питання підписання РБ у грудні 1993 р. договору про колективну безпеку (ДКБ). Коментуючи вказаний аспект, В.Кебіч стверджував, що даний акт нічого не змінює в геостратегічному становищі РБ [12, с.95]. Окрім того, білоруський прем'єр зауважив, що говорити про реальний нейтралітет РБ ще завчасно, оскільки на її території розміщені іноземні війська. Також відкидалася можливість співпраці в цілях регіональної безпеки. У даному контексті для польського президента неприйнятними були пропозиції Президента України Леоніда Кравчука про створення регіональної зони безпеки за участю України, Польщі та Білорусії [15, с.5].

Дальший розвиток польсько-білоруських відносин визначався внутрішньополітичними змінами в РП і РБ. Парламентські вибори в Польщі, що пройшли у вересні 1993 р., привели до зміни розстановки політичних сил у парламенті РП на користь Об'єднання Демократичних Лівих Сил (Sojusz Lewicy Demokratycznej) [14, с.179]. Створення коаліційного уряду з Об'єднання Демократичних Лівих Сил (ОДЛС) і Польської Народної Партії (Polskie Stronnictwo Ludowe) значно вплинуло на появу нових акцентів у закордонній політиці РП на східному напрямку. Одним із них стала спроба інтенсифікації польської торгівлі зі східними сусідами, а також стриманість щодо розвитку надто динамічних політичних відносин із РФ і Білорусією [36, с.257].

На наш погляд, така політика РП зумовлювалася двома факторами. По-перше, внутрішньобілоруськими чинниками (прагнення білоруського істеблішменту розвинути тісні міждержавні відносини з РФ). По-друге, побоюваннями ОДЛС і Польської Народної Партії (ПНР) того, щоб їх активність, спрямована на розвиток польсько-російських відносин (частково це стосувалося й польсько-білоруських стосунків), не наразилася на звинувачення з боку опозиції в русофільстві чи зраді національних інтересів. Як відзначив П.Наїмський, у той час серед представників "Солідарності" популярною була теза про те, що рівень патріотизму безпосередньо залежить від рівня антиросійськості [16, с.14].

Зауважимо, що відсутність будь-яких ініціатив польського МЗС щодо співпраці з РБ та іншими східними сусідами РП викликала з-посеред оглядачів польської політичної сцени дискусію. Зокрема, було поставлено питання, чи РП і надалі має східну політику [28, с.5; 34, с.1]. Особливої популярності набувала думка про те, що страх перед Росією примушує новостворений уряд до ліквідації всього, що було досягнуто в стосунках із РБ попереднім урядом. Таким чином, недостатня співпраця Польщі із РБ давала можливість РФ домінувати над нею. Тому уряд Вальдемара Павляка (листопад 1993 – лютий 1995 рр.) був досить часто критикований за спроби встановлення особливих відносин із РФ, котрі супроводжувалися одночасним припиненням активної закордонної політики щодо України та Білорусії [9, с.89]. Окремо зверталася увага на відсутність виваженої закордонної політики Польщі щодо РБ. Зокрема, А.Камінський наголошував на тому, що МЗС РП слід серйозно задуматися над будовою довготривалих партнерських відносин із східними сусідами [18, с.23].

Говорячи про внутрішньополітичні чинники в РБ, котрі мали безпосередній вплив на нову форму польсько-білоруських відносин, передовсім слід звернути увагу на зміни в керівному апараті РБ. Так, у січні 1994 р. фактичного керівника РБ С.Шушкевича, що відверто виступав проти політиків і проектів, котрі декларували обмеження суверенітету РБ і тісний союз із РФ, було усунуто від виконання обов'язків Голови ВР РБ. Його наступником став колишній генерал міліції Мечислав Гриба, що, на думку

З.Шибієкі, загрожувало встановленням у країні авторитарного режиму [37, с.442]. Відтак внутрішня ситуація в РБ, з одного боку, а також оцінка польськими політичними партіями (головно ОДЛС, ПНР) ситуації в РБ, з іншого, – не сприяли інтенсифікації політичних відносин між двома державами. Окрім того, важливе місце мало ослаблення незалежницько зорієнтованих сил у середині РБ. Особливо дана ситуація почала погіршуватися від липня 1994 р., коли першим президентом РБ було обрано О.Лукашенка [36, с.257].

Варто відзначити, що сам факт обрання О.Лукашенка в другому турі голосування Президентом РБ мав для Польщі важливе значення. У своєму привітальному листі, надісланому 14 липня 1994 р. до О.Лукашенка, Л.Валенса відзначав: “Існування незалежної білоруської держави є для Польщі умовою збереження стабільності в Центрально-Східній Європі” [17, с.6]. Натомість у розмові з польськими дипломатами 16 липня 1994 р. Президент РБ підкреслив, що намагатиметься проводити в РБ реформаторську політику, схожу до тієї, котра була започаткована в 1990 р. у Польщі [17, с.7]. У даному контексті слід звернути увагу на те, що на початку президентства О.Лукашенка польські політики мали всі підстави вважати, що водночас із установами президентської республіки в РБ розпочнеться вестернізація країни.

Такі міркування підсилювалися ще й тим, що під час виборчої кампанії 1994 р. кандидатура О.Лукашенка практично повністю ігнорувалася російським істеблішментом, вплив якого продовжував відігравати неабияку роль на політичній сцені країни. Власне, у той час, коли більшість політичних сил РФ, включно з Б.Сльциним, підтримувала проросійського В.Кебіча, лише одна Ліберально-Демократична Партія Росії (ЛДПР), очолювана В.Жириновським, виступала за кандидатуру О.Лукашенка [11, с.36].

Перші місяці президентства О.Лукашенка характеризувалися пожвавленням польсько-білоруських відносин. Так, 18 жовтня 1994 р. у Мінську перебувала делегація польських парламентаріїв під керівництвом Тадеуша Славецького [7, с.5]. Натомість 26 жовтня 1994 р. дійшло до офіційного візиту А.Олеховського в РБ. Перебуваючи в Мінську, міністр закордонних справ РП зустрівся з О.Лукашенком, прем'єром Мечиславом Чигирем, а також із своїм білоруським колегою В.Сеньком. Під час двосторонніх розмов сторони висловили своє ставлення щодо польсько-білоруського міждержавного співробітництва [7, с.7]. Також 20 листопада 1994 р. на запрошення білоруського президента до РБ із візитом прибув голова Сейму Юзеф Олекси. У ході двосторонніх перемовин польська сторона черговий раз засвідчила, що передовсім прагне розвивати економічну співпрацю. Окрім того, обговорювалася можливість створення польсько-білоруської економічної зони так званого “Європейського Гонконгу” [17, с.7].

У зв'язку із цим важливо відзначити, що хоч станом на 1994 р. у РБ діяло близько 500 фірм із польським капіталом, однак торгівельна оборотність між двома державами зменшувалася. Так, якщо в 1992 р. вона становила 320 млн. доларів, то вже в 1994 р. склала лише 215,5 млн. доларів [2, с.18]. Говорячи про політичну складову польсько-білоруської співпраці, слід сказати, що, крім ряду вищезазначених декларацій, республікам удалося зробити небагато. Загалом у цей період зовнішньополітичній діяльності МЗС РП щодо РБ, на наш погляд, були притаманні нерішучість і відсутність стратегії розвитку двосторонніх відносин.

Чергові спроби активізації співробітництва попри досить амбітні заяви та декларації на практиці були безрезультатними. Переважно кожна двостороння зустріч ставала лише наступною нереалізованою можливістю. До таких варто зарахувати візит М.Гриба до РП 23–25 листопада 1994 р. [5, с.22], а також зустріч 13 січня 1995 р. міністра внутрішніх справ РП Анджея Мільчановського з міністром внутрішніх справ РБ Юрієм Захаренком, наслідком якої стало підписання порозуміння про “Спільний обмін інформацією та стажистами” [23, с.5]. Одним із небагатьох позитивних підсумків польсько-білоруського білатерального співробітництва стало підписання 21 січня 1995 р.

довгоочікуваної угоди про “Охорону могил та пам’ятних місць жертв війн та репресій” [41].

Спробою осмислення й корекції польсько-білоруського співробітництва в торгівельно-економічних відносинах став робочий візит делегації польських парламентаріїв на чолі з Головою сенату РП Адамом Стружіком, який відбувся 4 квітня 1995 р. [24, с.5]. У його ході черговий раз було звернуто увагу на зниження спільних зовнішньоекономічних показників, проте не було прийнято ніяких конкретних рішень. Загалом упродовж другої половини 1995 р. мали місце поодинокі польсько-білоруські та білорусько-польські двосторонні зустрічі. Так, 15 червня 1995 р. проходив візит нового міністра закордонних справ РП Владислава Бартошеського в РБ, під час якого міністр узяв участь в урочистостях із нагоди відкриття Генерального консульства РП у м. Гродно [21, с.236]. Останньою офіційною зустріччю між республіками в 1995 р. став візит білоруського прем’єра М.Чигира в РП 27–28 листопада 1995 р. Його наслідком було підписання договору про “Співпрацю в галузі культури та науки” [40].

Таким чином, попри те, що даний етап польсько-білоруського співробітництва став періодом розбудови документально-правової бази двосторонніх відносин, сама ж співпраця з РБ не була пріоритетним завданням зовнішньої політики РП. У порівнянні з тими кроками, які були зроблені МЗС РП щодо євроатлантичної інтеграції, стосункам з усіма східними сусідами РП, а зокрема з РБ, надавалося значно меншої ваги. Не реалізовувалися концепції, котрі могли б водночас брати під увагу зовнішньополітичні інтереси й східних сусідів РП, наприклад, концепція “міжмор’я”. Попри багатообіцяючий початок польсько-білоруської міждержавної співпраці та сподівань, пов’язаних із підписанням двостороннього трактату в 1992 р., було зроблено небагато. Неабияке значення та вплив на саме такий, а не інший стан польсько-білоруської співпраці мали досить часті зміни урядів у РП, а з іншого боку – проросійська зорієнтованість більшої частини білоруського істеблшменту. Загалом становище Польщі в закордонній політиці щодо Білорусії можна охарактеризувати як сприйняття status quo в РБ до 1995 р. – початку 1996 р. та емоційну критику окремих внутрішньополітичних подій у РБ.

1. Беларусь и Польша подписали договор. Произойдет ли “прорыв” в двусторонних отношениях // Независимая газета. – 1992. – № 123. – С. 3.
2. Ванін А. Торгово-економічне співробітництво з Республікою Польща / А. Ванін // Директор. – 2000. – № 12. – С. 18–19.
3. Консульська канвенція паміж Рэспублікай Беларусь і Рэспублікай Польшча (2 сакавіка 1992 р.) // Знешняя палітыка Беларусі : зб. дакументаў і матэрыялаў. – Т. 7 (верасень 1991 г. – 1995 г.) / склад. У. К. Ракашэвіч., А. В. Шарапо. – Мн. : Выд. цэнтр БДУ, 2004. – 479 с.
4. Хмяліньскі Б. Польшча – Беларусь: 15 гадоў міждзяржавуных адносін / Б. Хмяліньскі // Журнал міжнароднаго права і міжнародных адносін. – 2007. – № 1. – С. 31–37.
5. Beziuk A. Wizyta Mieczysława Hryba w Warszawie w relacjach białoruskiej prasy / A. Beziuk // Biuletyn Białoruski. – 1994. – № 3. – grudzień. – S. 22–23.
6. Białoruś w przededniu wyborów prezydenckich. – Warszawa : OSW, maj 1994. – 65 s.
7. Bodowiec E. Kalendarium : październik 1994 / E. Bodowiec // Biuletyn Białoruski. – 1994. – № 2. – Listopad. – S. 5–7.
8. Bratkiewicz J. Stosunki z Białorusią / J. Bratkiewicz // Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej. – 1993/1994. – S. 134.
9. Burant S. Polska polityka wschodnia – granice możliwości / S. Burant // Polska w Europie. – 1996. – Zeszyt 22. – S. 83–96.
10. Darski J. Białoruś: historia, współczesność, konflikty narodowe / J. Darski. – Warszawa : Instytut polityczny, 1994. – 105 s.
11. Eberchard A. Gra pozorów. Stosunki rosyjsko-białoruskie 1991–2008 / A. Eberchard. – Warszawa : PISM, 2008. – 268 s.
12. Foligowski P. Białoruś – trudna niepodległość / P. Foligowski. – Wrocław : Atlas, 1999. – 278 s.
13. Chodubski A. Stosunki polsko-białoruskie w latach dziewięćdziesiątych / A. Chodubski // Polska polityka zagraniczna w procesie przemian po 1989 roku / pod red. A. Żukowskiego. – Olsztyn : OBN, 1999. – S. 148–158.
14. Głogowska H. Białoruś w polityce Polski między Niemcami a Rosją / H. Głogowska // Polska między Niemcami a Rosją. – Poznań : UaM, 1999. – S. 176–184.

15. Goliński C. Prezydent Wałęsa wrócił z Białorusi. Czekałiśmy całą noc / C. Goliński // *Gazeta Wyborcza*. – 1993. – 30 czerwca. – S. 5.
16. Jedna czy wiele racji stanu // *Więź*. – 1995. – № 3 (437). – S. 9–20.
17. Kalendarium: 23 czerwca – 30 września 1994 // *Biuletyn Białoruski*. – 1994. – № 1. – Październik. – S. 6–7.
18. Kamiński A. Dlaczego Polska nie ma polityki wschodniej? / A. Kamiński // *Rzeczpospolita*. – 1995. – № 57. – 8 marca. – S. 23.
19. Karabalevicz V. Stosunki białorusko-polskie na tle integracji europejskiej / V. Karabalevicz // *Polska w systemie międzynarodowym w dobie integracji europejskiej / pod red. M. Marczewskiej-Rytko*. – Puławy : Puławska Szkoła Wyższa, 2001. – S. 151–161.
20. Kościński P. H. Suchocka w Mińsku. Niepodległość Białorusi ważna dla Europy / P. H. Kościński // *Rzeczpospolita*. – 1992. – № 272. – 19 listopada. – S. 1.
21. Kronika stosunków międzynarodowych Polski w 1995 r. // *Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej*. – 1996. – S. 223–255.
22. Malak K. Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Białorusi / K. Malak. – Warszawa : Akademia Obrony Narodowej, 2003. – 209 s.
23. Miną miesiąc // *Czasopis*. – 1995. – № 2. – S. 5.
24. Miną miesiąc // *Czasopis*. – 1995. – № 5. – S. 5.
25. Nasza kronika // *Czasopis* (pismo informacyjno-kulturalne wschodniej Białostoczczyzny). – 1992. – № 4. – 16 kwietnia. – S. 22–23.
26. Nasza kronika // *Czasopis* (pismo informacyjno-kulturalne wschodniej Białostoczczyzny). – 1992. – № 5. – 17 maja. – S. 22.
27. Nasza kronika // *Czasopis* (pismo informacyjno-kulturalne wschodniej Białostoczczyzny). – 1992. – № 7–8. – 19–20 lipiec. – S. 30.
28. Orłóś K. Dlaczego obawiamy się Rosji? / K. Orłóś // *Tygodnik powszechny*. – 1995. – № 27. – 2 lipca. – S. 5.
29. Palmowski M. Stosunki polsko-białoruskie / M. Palmowski // *Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej*. – 1992. – S. 145–150.
30. Polska – Ukraina – Białoruś – nowa forma sąsiedztwa. (Skrócony zapis dyskusji na zebraniu konsultacyjnym Ośrodka Studiów Międzynarodowych oraz fundacji “Polska w Europie”, 3 lipca 1993 r.) // *Polska w Europie*. – 1993. – Zeszyt 12. – S. 110–148.
31. Porozumienie między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o nawiązaniu stosunków dyplomatycznych (Warszawa, 2 marca 1992 r.) // *Zbiór Dokumentów*. – 1992. – № 3. – S. 13–14.
32. Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białoruskiej o głównych zasadach współpracy transgranicznej // *Zbiór Dokumentów*. – 1992. – № 4. – S. 19–24.
33. Skubiszewski K. Pozycja Polski w Europie / K. Skubiszewski // *Pozycja Polski w Europie / pod red. D. Popławskiego*. – Warszawa : Scholar, 1994. – 65 s.
34. Smolar A. Partnerstwo dla postępu / A. Smolar // *Gazeta Wyborcza*. – 1995. – 28–29 stycznia. – S. 1.
35. Snyder T. Rekonstrukcja narodów. Polska, Ukraina, Litwa i Białoruś 1569–1999 / T. Snyder. – Sejny : POGRANICZE, 2006. – 350 s.
36. Stolarczyk M. Stosunki polsko-białoruskie w okresie pozimnowojennym (niektóre aspekty) / M. Stolarczyk // *Polska i jej sąsiedzi w latach dziewięćdziesiątych. Polityczne i ekonomiczne aspekty współpracy i integracji / pod red. B. Łomińskiego i M. Stolarczyka*. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1998. – 416 s.
37. Szybieka Z. Historia Białorusi 1795–2000 / Z. Szybieka ; przełożył Hubert Łaskiewicz. – Lublin : Instytut Europy Środkowo Wschodniej, 2002. – 571 s.
38. Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy (Warszawa, 23 czerwca 1992 r.) // *Zbiór Dokumentów*. – 1993. – № 118. – S. 1–13.
39. Traktat Polska – Białoruś // *Gazeta Wyborcza*. – 1992. – 24 czerwca. – S. 1.
40. Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty (Warszawa, 27 listopada 1995 r.) // *Dziennik Ustaw*. – 1996. – № 76. – Poz. 365.
41. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białoruś o ochronie grobów i miejsc pamięci ofiarom wojn i represji (Brześć, 21 stycznia 1995 r.) // *Dziennik Ustaw*. – 1997. – № 32. – S. 1200–1202.
42. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białoruskiej w sprawie przejść granicznych (Warszawa, 24 kwietnia 1992 r.) // *Monitor Polski*. – 2003. – № 37. – S. 1905–1906.

In the article the author had examined the problem of establishment of Polish-Byelorussian political relations in 1992–1995. He had expanded the key points of the main bilateral agreements which have been signed between the Republics in the mentioned period. He had also analyzed the problematic aspects in their cooperation, considering that it had direct influence on its development.

Key words: *Polish-Byelorussian international cooperation, bilateral agreements, foreign policy, Polish eastern policy, official meeting.*